

ДЕМОГРАФСКА ОЦЕНКА НА ПРИДУНАВСКИТЕ ОБЩИНИ КАТО ФАКТОР ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ

Елена Росенова Костадинова

Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – Свищов

Катедра „Финанси и кредит“

e-mail: elena.kostadinova0727@gmail.com

Резюме: Демографските показатели и развитието им, отнасящи се за дунавските общини, са с твърде много тревожни тенденции, измерено на база числеността на населението им. Установеният отрицателен прираст е ключов фактор в адаптиране на подходящия инструментариум, обхващащ плановете за интегрирано развитие на общините. Изследването е с насоченост към демографска оценка, с помощта на вербално-графични модели на динамика в населението, статистическа оценка и анализ на тренда за селектираните дунавски общини. Упоменатите подходи позволяват извеждане на изводи и оценки за предприемане на мерки и действия за решаване на проблематиката, свързана с тези териториални единици. Чрез вербално-графични модели се онагледява отрицателен прираст на населението в крайдунавските общини. Използваните регресионни уравнения и коефициентът на детерминация в настоящото научно изследване спомагат за изложение на изменението в населението.

Ключови думи: плановете за интегрирано развитие на общините, демографска оценка, придунавски общини, население.

JEL: J1; J11; J19.

DEMOGRAPHIC ASSESSMENT OF THE DUNUBE MUNICIPALITIES AS A FACTOR FOR INTEGRATED DEVELOPMENT

Elena Rosenova Kostadinova

D. A. Tsenov Academy of Economics "

Department of Finance and Credit

e-mail: elena.kostadinova0727@gmail.com

Abstract: The demographic indicators and trends relating to the Danube municipalities have very alarming trends, measured on the basis of the number of their population. The established negative growth is a key factor in adapting the appropriate toolkit covering the plans for integrated development of the municipalities. The research is aimed at demographic assessment, using verbal-graphic models of population dynamics, statistical assessment and trend analysis for the selected Danube municipalities. The mentioned approaches allow drawing conclusions and evaluations for taking measures and actions to solve the problems related to these territorial units. Through verbal and graphic models, a negative increase in the population in the Danube municipalities is visualized. The regression equations and the coefficient of determination used in the present scientific study help to explain the change in the population.

Key words: plans for integrated development of municipalities, demographic assessment, Danube municipalities, population.

JEL: J1; J11; J19.

Въведение

Проблемът за обезлюдяването на граничните български общини има своята историческа обусловеност както с политическите промени от 1989 год., така и с евроинтеграционните процеси с пълноправното членство на страната в ЕС от 01.01.2007 год. Фактически процесите на развитие на страната до 10-ти ноември 1989 год. ясно показват тенденция на увеличение на населението на градовете за сметка на селата. Впоследствие свободното движение на хора, стоки и капитали създаде втори фактор за миграционни процеси както във вътрешен план (от вътрешността на страната към столицата София), така и в международен план (от цялата страна, вкл. и София) към други, по-високо развити страни–членки на ЕС, вкл. и към други континенти. Данните от националното преброяване на населението към 2021 год., оповестени от НСИ на 03.10.2022 год., потвърждават нелицеприятната истина за най-голямото в българската история намаление в демографските показатели на страната за едно десетилетие (...„Населението на страната ни е 6 519 789 души, като ... на 1 000 жени се падат 927 мъже. За 10 години сме намалели с близо 845 000 души.“ (НСИ, 2022). Тази тревожна тенденция е основа за адаптиране на новия планов инструмент – плановете за интегрирано развитие на общините. ПИРО се създава за цялостната териториална част на общината, в частност се характеризират участъци за провеждане на интегриран подход за задоволяване на отъждествените нужди и за развитие на възможностите и подпомагане на потенциалите за обединяване със съседни общини (МРРБ, 2020). Данните от НСИ показват ясно, че сред най-силно обезлюдените общини за граничните райони на Северозападен (BG31) и Северен централен (BG32) район за планиране са разположените по брега на река Дунав териториални единици.

На тази основа за **обект** на изследване се определят десет придунавски български общини (Видин, Лом, Белене, Свищов, Силистра, Русе, Козлодуй, Оряхово, Тутракан и Никопол), а за **предмет** – техните демографски показатели и тенденции за периода 2011–2021 год. **Целта** на изследването е да се изведат основни показатели за демографска динамика на населението в селектирани български придунавски общини (2011–2021 год.) с бета-оценки на изменението. Работната **хипотеза**, която защитаваме в настоящата статия, е, че чрез прецизното определяне и анализ на ключови демографски показатели за динамика на населението може да се провежда ефективна национална, регионална и общинска политика за интегрирано развитие, която да води до преодоляване на негативните тенденции. За осъществяване на целта са разработени следните задачи:

- Преглед на данни и теоретична рамка на демографските показатели;
- Изчисляване изменението на населението в селектираните придунавски общини (2011–2021 год.) чрез вербално-графични модели;

- Изчисляване на динамиката в населението на селектираните дунавски общини за периода 2011–2021 год. чрез статистическа оценка и анализ.

I. Теоретична рамка на изследването и данни

Демографията е наука за динамиката на популацията на човека. Обгръща цялостната проблематика, свързана със структура, големина и класификация на населението. Тя следи внимателно процесите на смъртност, раждаемост, миграция, възпроизводство и застаряване. Изрично следва да се уточнява субординацията при населението от страна на етническата идентичност, образование, социална принадлежност и религия. Демографията е широко популярно понятие, но в изследователски ракурс тя е науката за населението. Целостта на населението и взаимността, изразена в демографските събития, са обект на изследване от гл. т. на статистиката. „Постоянното население” е основен фундамент с ключово значение, което се употребява при изброяването на емпиричните данни за населението от настоящата демографска статистика, включително и при преброяванията. Този разред обхваща лицата, постоянно живеещи в страната към тридесет и първи декември на прилежащата година, хора, които не са се преселили по официални данни за период, по-дълъг от една година. На тази база населението се оповестява като численост във фиксиран момент и дата. За настоящата демографска статистика този момент е тридесет и първи декември на съответната година.

Настоящото демографско положение в Република България се окачествява с постоянно застаряване и намаляване на населението, понижаваща се раждаемост и запазващо се високо ниво на смъртност. Най-важната демографска особеност в динамиката на населението е застаряването. България се отличава сред страните в Европейския съюз, а и в целия свят с население, чиято средна възраст е сред най-високите (МТСП, 2022).

Демографският профил на дадена страна се определя от множество политически, икономически, социални и биологически фактори, а посредством това то оказва влияние на всички сфери на обществено-икономическия живот. В днешно време, през XXI век, е налице висока динамика и променливост, изразена в множество аспекти на човешката цивилизация. Тези промени се осъществяват в много кратки времеви периоди. Понастоящем се наблюдава изменение в ценностната система на генерациите и в техните очаквания и представи за живота, както техния, така и на децата им (Бърдаров & Илиева, 2018).

Статистическият анализ на структури е една от областите на емпиричните статистически изследвания и статистическата доктрина, който се формира и разгръща като независим след втората половина на XX век. При него

индивидуалните формулировки – социални, икономически, професионални, демографски, технологични и др., съдържат в себе си дефинирани закономерности, на които се извършва количествен анализ. Отвежданите като получен резултат характеристики на числата са критерии на структурните промени и разлики и на тази база се явяват основа за оценяване на реализираните изменения на зависимостите и връзките в тяхната основа и взаимодействието им с други структурни единици (Шопова, 2018).

Статистическият анализ е основен инструмент на статистическото изследване. Според Славева в резултат на този анализ (Славева, К., 2020) икономическите ключови показатели за развитие на дадена територия са значимите пропорции на инвестициите за създаването на брутна добавена стойност. Той се развива и проявява спрямо различни операции, дейности, средства и методи, които обработват статистически данни. На тази база се прави тълкуване, чиято цел е да покаже основата на явленията, включително и определени зависимости и връзки. За целите на статията във фокуса на изследването и последващия анализ са годишните данни за населението на селектирани придунавски общини (2011–2021 год.), вж. Таблица 1.

Таблица 1

Годишни данни за населението на селектирани придунавски общини (2011–2021 год.)

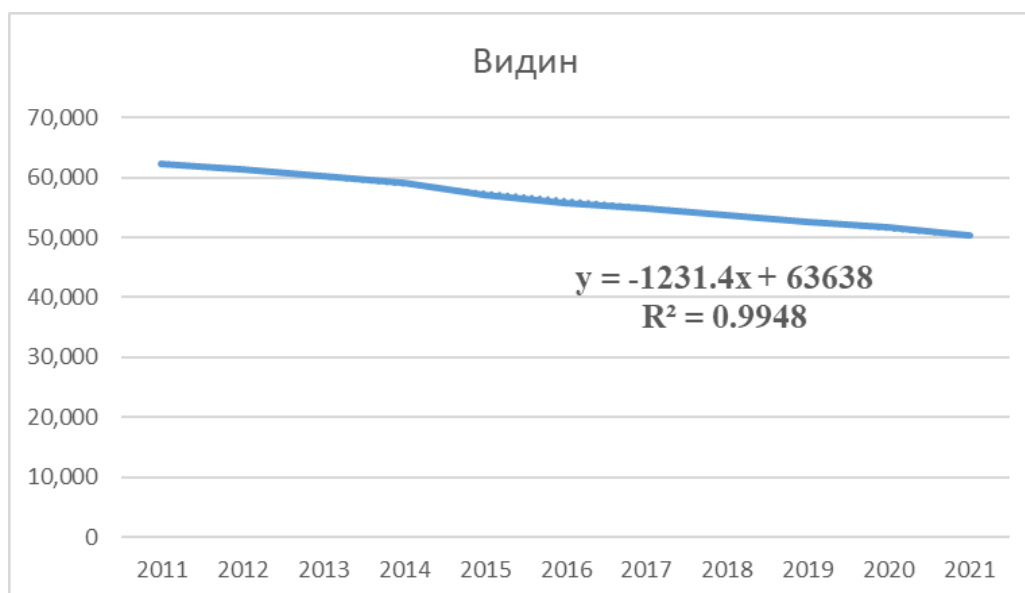
Година	Видин	Лом	Белене	Свищов	Силистра	Русе	Козлодуй	Оряхово	Тутракан	Никопол
2011	62 348	27 839	10 161	42 178	50 780	166 881	20 970	11 392	15 181	9 205
2012	61 416	27 476	9 876	41 377	50 118	165 884	20 766	11 123	14 923	9 019
2013	60 222	27 140	9 667	40 602	49 437	165 184	20 627	10 841	14 780	8 835
2014	59 039	26 744	9 439	39 574	48 709	164 219	20 394	10 583	14 566	8 684
2015	57 001	26 182	9 216	38 701	47 723	162 869	19 977	10 343	14 267	8 538
2016	55 790	25 568	8 983	37 761	47 130	161 838	19 738	10 065	14 012	8 332
2017	54 737	25 074	8 734	36 635	46 355	160 813	19 357	9 852	13 780	8 123
2018	53 764	24 543	8 454	35 369	45 711	159 410	19 066	9 598	13 538	7 925
2019	52 554	23 967	8 208	34 312	44 940	157 577	18 757	9 336	13 319	7 770
2020	51 600	23 528	8 006	33 321	44 237	153 833	18 546	9 138	13 240	7 721
2021	50 274	22 916	7 745	32 275	43 265	151 754	18 196	8 813	12 980	7 447

Източник: <https://www.nsi.bg/bg/>

Данните от таблицата са основа за извеждане на графики, които помагат за конкретизиране тенденциите в демографските характеристики на селектираните дунавски общини. На тяхна основа са развити вербално-графични модели на общинско ниво, които описват тенденциите, тяхната посока и детерминираност за периода на наблюдение.

II. Вербално-графични модели на изменение на населението в селектирани придунавски общини (2011–2021 год.)

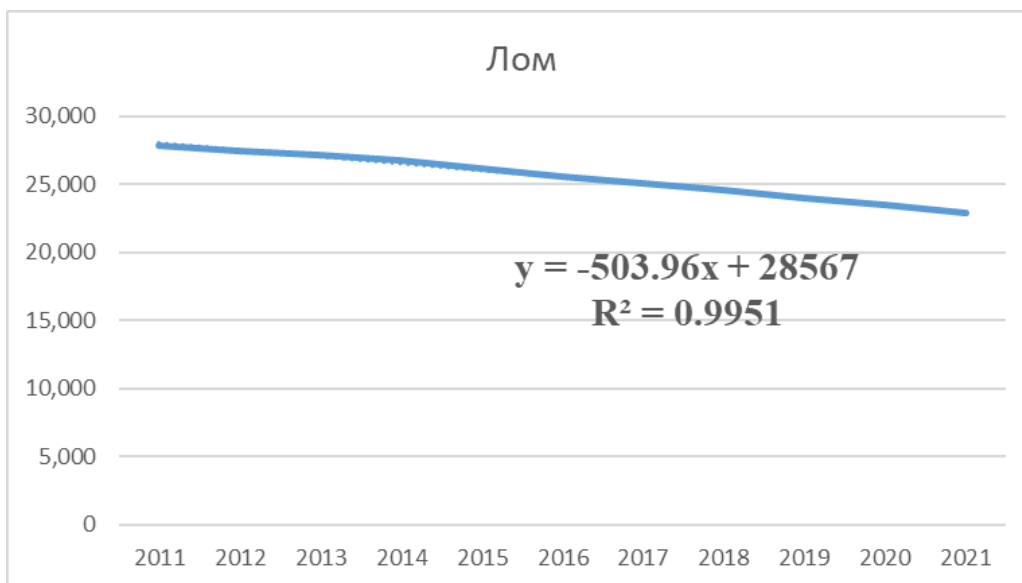
Изложението на графичните профили за определена община обхваща десетгодишен времеви период, чрез който се конкретизира трендът на изменение в броя на населението на общините чрез регресионни уравнения от първа степен и с извеждане на коефициента на определеност (R^2). Във Фигура 1 се представя областният център на BG311 – Община Видин.

Източник: Авторско изследване по данни от Таблица 1.

Фигура 1. Вербално-графичен модел на демографските тенденции в община Видин за периода 2011–2021 год.

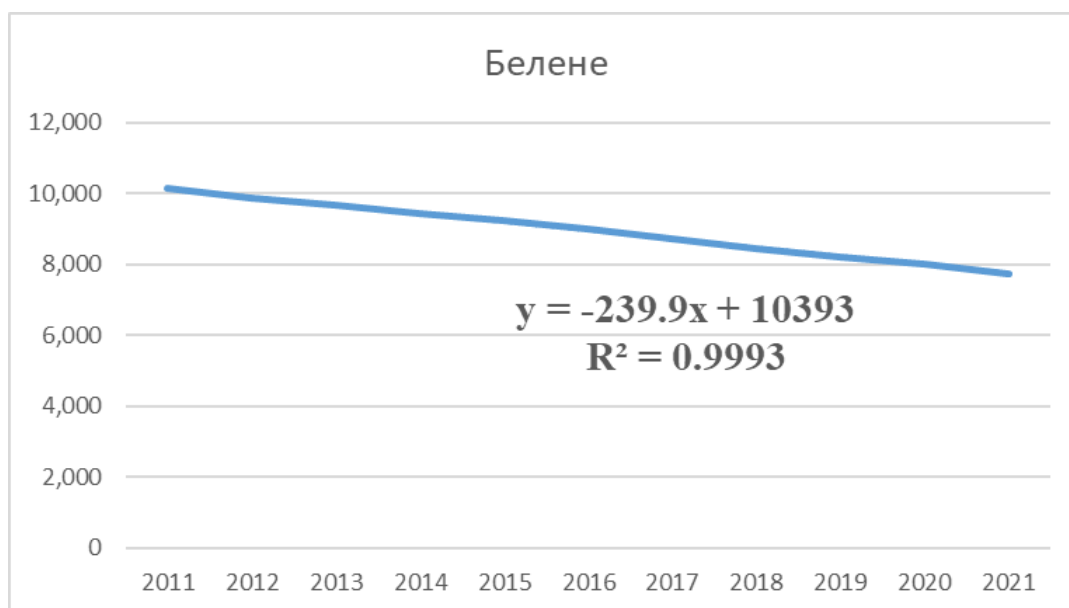
Представената графика обхваща десетгодишния времеви период. Данните показват, че от 2011 година до 2021 година Община Видин обезлюждава с 12 074 души, което формира отрицателен прираст от -19.4%. Това е определено и фактор, който предопределя спада на икономиката в този регион, измерен през показателите за платежоспособно търсене на стоки и услуги. Създалата се ситуация води и до логичен срив в цените на недвижимата собственост, поради намаляване броя на домакинствата и освобождаване на множество налични имоти от мигриращо извън общината население.

Източник: Авторско изследване по данни от Таблица 1.

Фигура 2. Вербално-графичен модел на демографските тенденции в община Лом за периода 2011–2021 год.

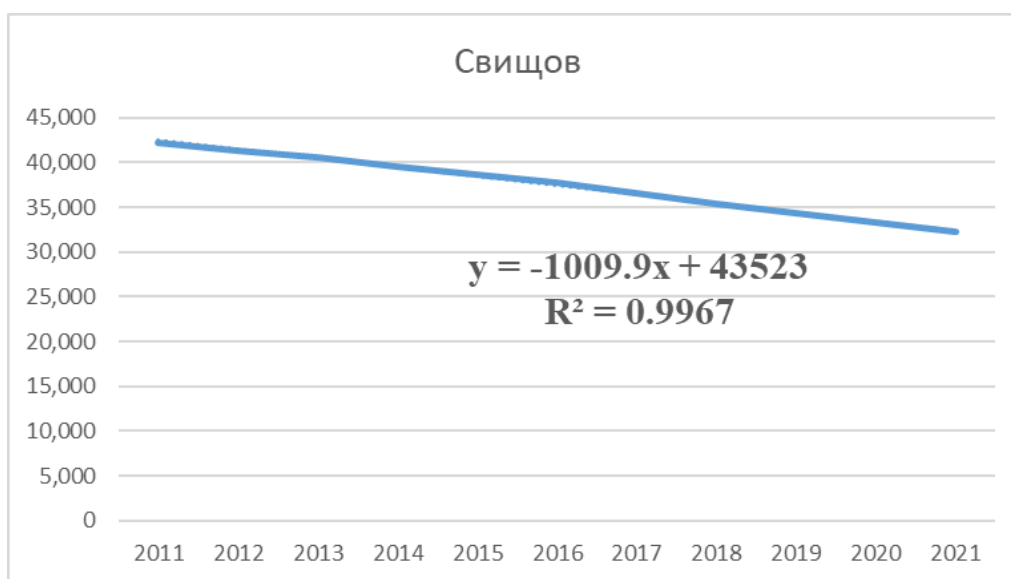
Данните от Фигура 2 онагледяват ситуацията с тренда в населението в община Лом. В Община Лом на база данните от Таблица 1 и тяхното графично представяне се наблюдава отрицателно абсолютно изменение на населението за една декада от 4 923 души или -17.7%. Това логично следва да оказва силно отрицателно въздействие върху показателите в плановете за интегрирано развитие в периода 2021–2027 год.

Източник: Авторско изследване по данни от Таблица 1.

Фигура 3. Вербално-графичен модел на демографските тенденции в община Белене за периода 2011–2021 год.

Констатацията, която можем да направим посредством изследваните данни за Община Белене, е, че се наблюдава низходящо движение на числеността на населението от 2 416 души за последните 10 години, или -23.8%. Въз основа на емпиричните данни може да направим следния извод – тенденцията на намаление в населението е на изключително високо ниво и достига критични граници за тази сравнително ниско населена дунавска община за изследвания десетгодишен период. По отношение на структурата на населението в тази община темпът на отрицателен прираст е сравнително устойчив на база общия брой жители, а не това да се дължи на кампанийни обстоятелства (Захариев, А., Проданов, С., Радулова, А., Заркова, С., 2020).

Източник: Авторско изследване по данни от Таблица 1.

Фигура 4. Вербално-графичен модел на демографските тенденции в община Свищов за периода 2011–2021 год.

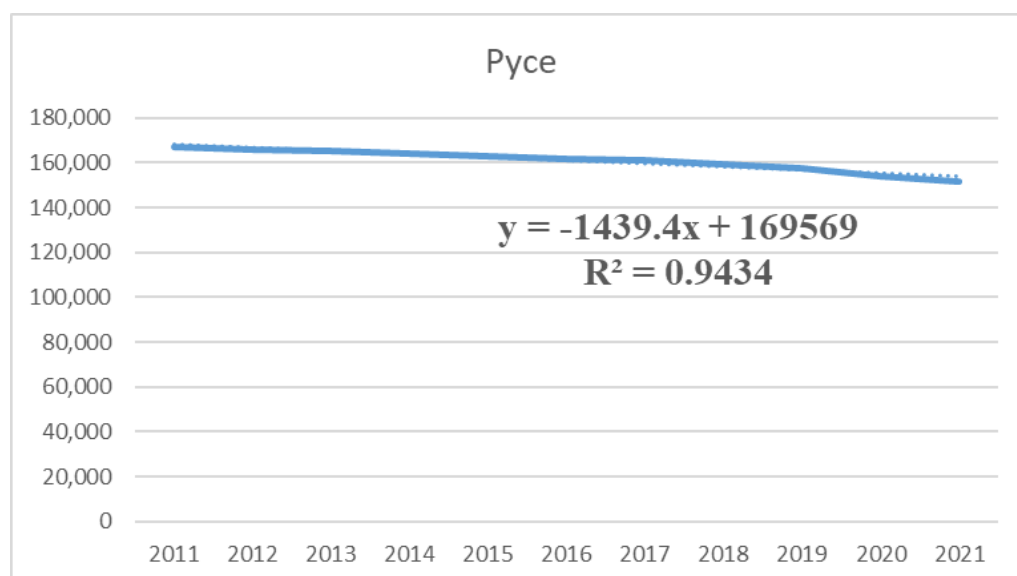
При Община Свищов се наблюдава също негативна промяна в числеността на населението за периода 2011 – 2021 година. Промяната с минус 10 102 души я поставя на челно място в негативната класация за най-бързо обезлюдяваща се община сред групата бенефициенти в програмния период 2014–2020 год. по ОП „Региони в растеж“ по мярката за 39-те общини – бенефициенти по Приоритетна ос 1 „Устойчиво и интегрирано градско развитие“. В тази посока можем да констатираме, че негативният процент на обезлюдяване следва тенденция за отрицателен естествен прираст. До голяма степен това оказва влияние и върху показателите за ПИРО на община Свищов за 2021–2027 год. Връзката между демографския тренд и икономическото развитие на дадена община е с изцяло пряка и с позитивна корелация – колкото по-бързо спада населението, толкова по-ускорено намалява и икономическата активност в дадена териториална единица.

Източник: Авторско изследване по данни от Таблица 1.

Фигура 5. Вербално-графичен модел на демографските тенденции в община Силистра за периода 2011–2021 год.

Община Силистра, която е най-източната българска гранична община, разположена по поречието на река Дунав, обезлюдява за същия период от 10 години със 7 515 души. Фигура 5 онагледява низходящото движение в броя на населението на изследваната община при годишна бета от -745 души. Въз основа на предоставените данни можем да анализираме, че негативният прираст на населението на Община Силистра е с идентично отрицателно влияние върху цялостното ѝ развитие, както при останалите обхванати в анализа общини.

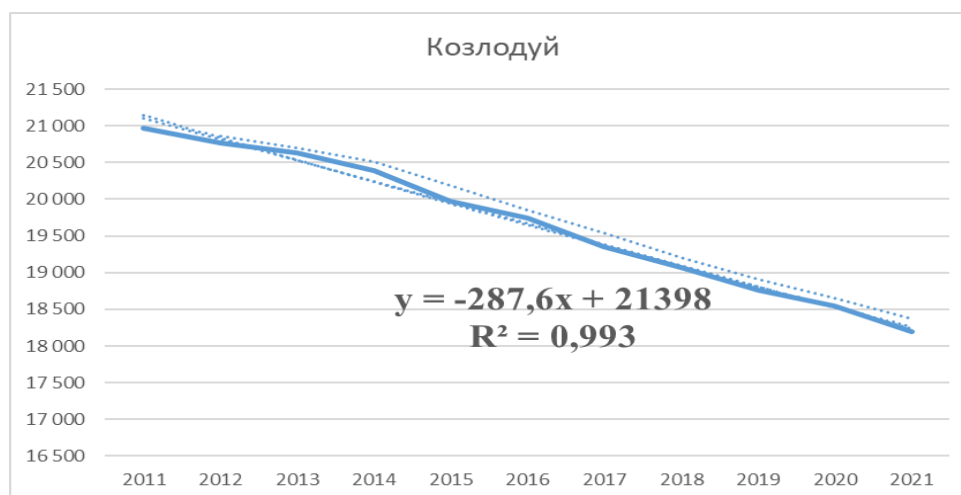

Източник: Авторско изследване по данни от Таблица 1.

Фигура 6. Вербално-графичен модел на демографските тенденции в община Русе за периода 2011–2021 год.

Най-голямата българска община на река Дунав е и административен и икономически център на BG32. Независимо от разположението си между двете столици София и Букурещ и благоприятното влияние на Дунав мост 1 („Моста на дружбата“), община Русе също отчита отрицателна тенденция на прираст на населението за една декада от минус 15 127 души. В диапазона на този времеви период Фигура 6 ясно дава възможност да изведем един основен аспект, който се повтаря и в другите разгледани общини, в конкретика – отрицателният прираст, който за Русе е с бета коефициент от минус 1439 души годишно.

Община Козлодуй е една от съставните общини на Област Враца и се намира в Северозападната част на България по поречието на река Дунав. По отношение на икономическото състояние общината има специфично благоприятно въздействие върху показателите за социално-икономическо равнище на област Враца, което се дължи основно на АЕЦ „Козлодуй“. Особено през 2022 год. (макар и след изследвания период) рекордните цени на електроенергията поставят област Враца на второ място за страната по средни нива на работната заплата.

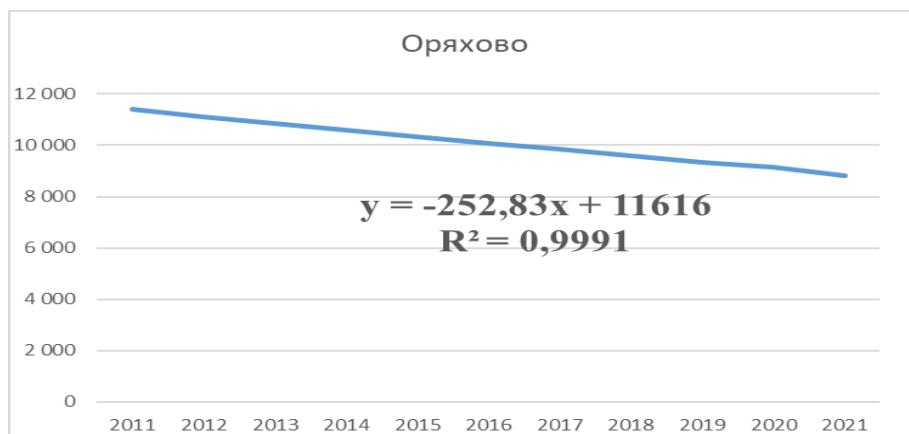

Източник: Авторско изследване по данни от Таблица 1.

Фигура 7. Вербално-графичен модел на демографските тенденции в община Козлодуй за периода 2011–2021 год.

Именно тази икономическа възможност, основана на енергийното развитие и атомната електроцентра, превръща Община Козлодуй в енергиен център на страната. Състоянието на местната икономика до голяма степен понася въздействието на външните и вътрешните фактори. Независимо от подобряващите се икономически показатели имаме отново негативна тенденция в демографията (Община Козлодуй, 2021). Населението за последните 10 години намалява с 2774 души при годишна бета от -288 души, което е в унисон с общата тенденция при останалите крайдунавски общини. Въпреки положителните и благоприятни за общината икономически показатели, стандарт на живот и добро географско разположение, Община Козлодуй има отрицателен прираст, който е негативно корелиран спрямо по-

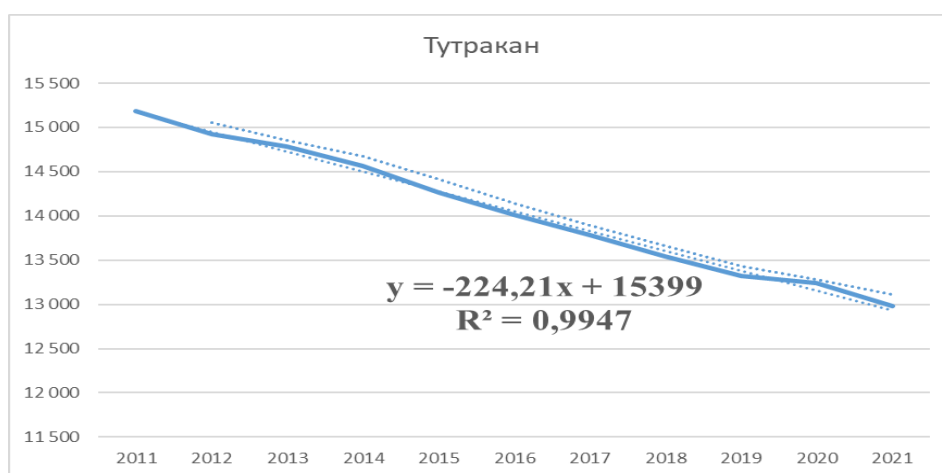
зитивните икономически данни. Този факт следва да покаже, че само добре диверсифицирана местна икономика запазва работни места и създава нови такива. В случая с Козлодуй имаме едно водещо предприятие, чиито показатели действат позитивно на общината и областта, но това се дължи изцяло на ценови фактори, а не на нови работни места.

Източник: Авторско изследване по данни от Таблица 1.

Фигура 8. Вербално-графичен модел на демографските тенденции в община Оряхово за периода 2011–2021 год.

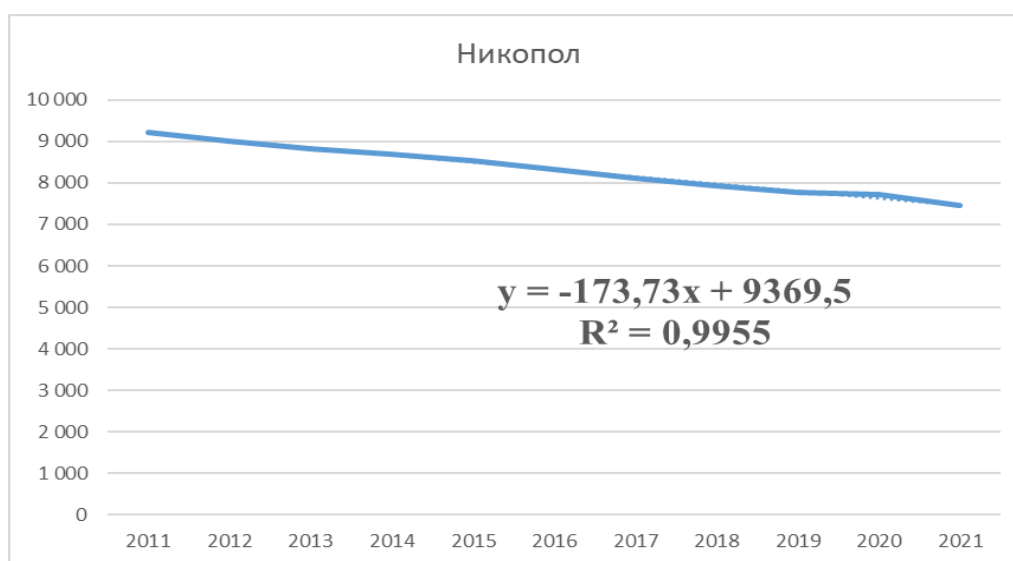
Община Оряхово е разположена в хълмиста част по поречието на десния бряг на река Дунав и също като другите придунавски общини обезлюдява с висок процент от -22.6% или 2579 души в рамките на едно десетилетие. При бета от минус 253 души годишно тази община също има тежка демографска перспектива, независимо от позитивите на трансграничното съоръжение – фериботен комплекс. Изводът от анализиранияте данни е, че негативната тенденция на намаляващо население ще доведе до бъдещи сериозни затруднения, отнасящи се към икономическото и социалното развитие на общината.

Източник: Авторско изследване по данни от Таблица 1.

Фигура 9. Вербално-графичен модел на демографските тенденции в община Тутракан за периода 2011–2021 год.

Община Тутракан се намира в югозападната част на Добруджа. На север тя граничи с река Дунав, като югоизточната ѝ граница е равното Добруджанско плато, където са и едни от най-високите цени на декар земеделска земя. На югозапад общината е разположена до Лудогорието и Бръшлянската низина. Въпреки позитивните дадености за географско положение и при нея, като останалата част от придунавие, населението на общината е с отрицателен спад от 2201 души в рамките на едно десетилетие, или -14.50%. Анализът, който може да изведем от изследваните данни, е, че при бета от -224 души годишно и в тази изследваната община броят на населението бележи значителна редукция, което логично оказва отрицателно въздействие върху ПИРО за периода 2021 – 2027 година.

Източник: Авторско изследване по данни от Таблица 1.

Фигура 10. Вербално-графичен модел на демографските тенденции в община Никопол за периода 2011–2021 год.

Община Никопол е разположена в централната част по поречието на река Дунав. И при нея както при останалите дунавски общини броят на населението бележи силно изявен спад от -19.1% или 1 758 души за една декада. При база от 9205 души през 2011 г. процентът на спад е сравнително висок. Годишната бета е минус 174 души.

Изводът, който можем да изведем от получените данни, е, че тенденцията на отрицателен прираст на населението при крайдунавските общини е масово явление за всички тях. Въпреки природните дадености и уникалното географско разположение на река Дунав и богатото културно-историческо наследство всички десет изследвани общини понижават населението в диапазона от -9% до -23.7%.

Техническата инфраструктура, икономическите зони за въздействие, отчитащи ефектите от разположението по поречието на река Дунав със съот-

ветни портови съоръжения, контрастират на демографските тенденции. Всички изследвани погранични български общини от BG31 и BG32 имат общи показатели за понижаване броя на населението. Това от своя страна силно влошава перспективата за цялостното развитие на самите общини и на областите, към които те се числят. Това естествено не е изключение от общите показатели за страната, където икономиката в столицата и Южна България расте с изпреварващи темпове, за сметка на Северна България, но при цялостно високо ниво на емиграция и нисък процент на раждаемост за страната.

III. Статистическа оценка и анализ на динамиката в населението на селектирани дунавски общини за периода 2011–2021 год.

Изведените във Фигури 1–10 уравнения на тренда и коефициенти за детерминация са основа за базисно обобщаване на общия профил на демографските процеси в Таблица 2. Тук статистическите изчисления са допълнени с показател за общия десетилетен и средногодишния процент на изменение в населението (Таблица 3).

Таблица 2

Регресионни уравнения на демографския тренд, коефициент на детерминация и изменението за едно десетилетие на населението в дунавските общини

Общини	$Y=a+bX$	R2	2021/2011
Видин	$y = -1231.4x + 63638$	0.9948	-19.37%
Лом	$y = -503.96x + 28567$	0.9951	-17.68%
Белене	$y = -239.9x + 10393$	0.9993	-23.78%
Свищов	$y = -1009.9x + 43523$	0.9967	-23.48%
Силистра	$y = -745.04x + 51598$	0.9987	-14.80%
Русе	$y = -1439.4x + 169569$	0.9434	-9.06%
Козлодуй	$y = -287.6x + 21398$	0.9930	-13.23%
Оряхово	$y = -252.83x + 11616$	0.9991	-22.64%
Тутракан	$y = -224.21x + 15399$	0.9947	-14.50%
Никопол	$y = -173.73x + 9369,5$	0.9955	-19.10%

Източник: Адаптирана от Фигури 1-10.

Регресионните уравнения, онагледяващи статистическия коефициент на детерминация и изменение в рамките на десетгодишен период на населението, предопределят извеждане на процентни показатели в отрицателна посока за прираста на населението за разглеждания по години период. На основание на Таблица 2 може да се конкретизира и посочи, че с най-високи стойности, изразено в негативна посока в населението на изследваните общини за едно десетилетие, се наблюдава изменението на населението при Община Белене, с -23,78%, следвана от Община Свищов с -23,48% и Об-

щина Оряхово с -22,64%. С оглед на тези високи отрицателни показатели следва да се предприемат неотложни приоритетни регионални и национални интегрирани политики относно подобряването на икономическата среда и намаляване на негативните показатели. С минимален отрицателен демографски прираст се отличават при община Русе с -9,06%, следвана от Община Козлодуй с коефициент от -13.22% и Община Тутракан с -14.50%. Минималният негативен тренд за едно десетилетие на посочените общини следва да намери обяснение с географското положение, изградената инфраструктурна мрежа и икономическите субекти с водещо за страната значение за енергетиката, селското стопанство и преработката на нефтопродукти. Въпреки това, че тази тенденция понастоящем е минимална, трябва да се предприемат навременни мерки, за да се преодолее проблемната посока на развитие на демографския показател. Подобни мерки следва да бъдат с насока към държавно финансиране на регионално и общинско равнище, вкл. и чрез териториална приоритетност и ексклузивност при усвояването на средства и одобрението на проекти по оперативните програми за новия програмен период и по План за възстановяване и устойчивост. Това ще породи синергетичен ефект и за частните инвестиции, а и оттам и върху цялостната финансово-икономическа среда за придунавската територия на Северна България. Според Лилова, Захариев, Божинов, Проданов, Симеонов и др. инвестициите са основен икономически стълб на стопанското развитие, които са прием за движението на капиталите на основните икономически агенти (Лилова, Р., Захариев, А., Божинов, Б., Проданов, С., Симеонов, С. и др., 2020).

Таблица 3

Статистически профил на динамиката в демографските показатели на дунавските общини на годишна база за периода 2011–2021 г.

	Видин	Лом	Белене	Свищов	Силистра	Русе	Козлодуй	Тутракан	Никопол	Оряхово
2012/2011	-1.49%	-1.30%	-2.80%	-1.90%	-1.30%	-0.60%	-0.97%	-1.70%	-2.02%	-2.36%
2013/2012	-1.94%	-1.22%	-2.12%	-1.87%	-1.36%	-0.42%	-0.67%	-0.96%	-2.04%	-2.54%
2014/2013	-1.96%	-1.46%	-2.36%	-2.53%	-1.47%	-0.58%	-1.13%	-1.45%	-1.71%	-2.38%
2015/2014	-3.45%	-2.10%	-2.36%	-2.21%	-2.02%	-0.82%	-2.04%	-2.05%	-1.68%	-2.27%
2016/2015	-2.12%	-2.35%	-2.53%	-2.43%	-1.24%	-0.63%	-1.20%	-1.79%	-2.41%	-2.69%
2017/2016	-1.89%	-1.93%	-2.77%	-2.98%	-1.64%	-0.63%	-1.93%	-1.66%	-2.51%	-2.12%
2018/2017	-1.78%	-2.12%	-3.21%	-3.46%	-1.39%	-0.87%	-1.50%	-1.76%	-2.44%	-2.58%
2019/2018	-2.25%	-2.35%	-2.91%	-2.99%	-1.69%	-1.15%	-1.62%	-1.62%	-1.96%	-2.73%
2020/2019	-1.82%	-1.83%	-2.46%	-2.89%	-1.56%	-2.38%	-1.12%	-0.59%	-0.63%	-2.12%
2021/2020	-2.57%	-2.60%	-3.26%	-3.14%	-2.20%	-1.35%	-1.89%	-1.96%	-3.55%	-3.56%
Max	-3.45%	-2.60%	-3.26%	-3.46%	-2.20%	-2.38%	-2.04%	-2.05%	-3.55%	-3.56%
Min	-1.49%	-1.22%	-2.12%	-1.87%	-1.24%	-0.42%	-0.67%	-0.59%	-0.63%	-2.12%
Average	-2.13%	-1.93%	-2.68%	-2.64%	-1.59%	-0.94%	-1.41%	-1.55%	-2.09%	-2.53%

Източник: Авторска оценка.

Статистическият профил на коефициентите, изразено в динамиката на демографските показатели на дунавските общини, илюстрира в конкретика отрицателната посока на изменение на средноаритметичните процентни показатели относно разглеждания период. Това максимално отрицателно средноаритметично изменение се наблюдава в Община Оряхово, следвана от Община Никопол и Община Свищов. Специфично и за трите общини е, че при тях има изградени и функционират фериботни комплекси. Минимална стойност отчитат показателите за средногодишен темп на изменение (макар и в отрицателната скала) в Община Русе, следвана Община Тутракан и Община Силистра, които са от BG32, допълнени от общината с атомна централа – Козлодуй.

Въз основа на изложените емпирични данни от Таблица 3 може да изведат следните изводи:

- Най-високо процентно средноаритметично негативно отражение на спад в населението се конкретизира през периода 2011/2021 година при Община Белене;
- С най-нисък осреднен коефициент на показателите относно отрицателния прираст през конкретния разглеждан цикъл на 2011/2021 година е Община Русе.
- Изложението на данните в Таблица 3 предоставя ясна картина за най-силна негативна динамика в процентните показатели на общините в Северозападна и Северна централна България (с изключение на Козлодуй), съпоставена спрямо тези от долното течение на реката в Североизточната дунавска България.

Демографските стратегии на общинските структури е прието да следват регионален задълбочен анализ за демографското положение и цялостна оценка на средата, изразена в социално-икономически аспект (Кънев, 2007). Те се интегрират в областните стратегии. Общинските планове за развитие са елемент в утвърдената държавната регионална политика, а демографията е основен показател за успеха на тази политика.

Заключение

В заключение може да конкретизираме, че в настоящото научно изследване в периода на едно десетилетие е налице силно обезлюдяване на районите около поречието на река Дунав, това неимоверно предопределя спад в развитието на икономиката в тези региони, измерено през показателите за платежоспособно търсене на стоки и услуги. Това потвърждава работната хипотеза на автора. Създалата се ситуация води и до логичен спад, изразен в потребителските кошници на основните икономически агенти, поради намаляване на броя на домакинствата и освобождаване на множество налични имоти от мигриращо извън съответната община население. Това пряко

оказва отрицателно въздействие върху показателите в общинските планове за интегрирано развитие в периода 2021–2027 год. Въз основа на емпиричните данни можем да направим следните изводи, че по отношение структурата на населението в разглежданите общини е налице изразен постоянен негативен тренд, водещ до отрицателен прираст на общия брой жители. Това логично следва да намери отражение в актуализациите на плановете за интегрирано развитие на дунавските общините за 2021–2027 год. Ефектът следва да се търси в приходната част на бюджета на общините, която е обвързана с данъчни задължения и тяхното формиране на база икономическата активност и броя домакинства, от една страна. От друга страна, имаме и миграция на младото население от тези общини, което води до намаляване на работната сила. След това имаме и спад в раждаемостта, а и оттам засилване на негативния демографски коефициент. Връзката между демографския тренд и икономическото развитие на дадена община е с позитивна корелация – колкото по-бързо спада населението, толкова по-ускорено намалява и икономическата активност в дадена териториална единица (изключение в Козлодуй). Въз основа на анализирания данни можем да направим извода, че негативният прираст на населението на общините е с идентично отрицателно влияние върху перспективата за цялостното им бъдещо развитие. Въпреки инфраструктурните им дадености и възможностите за икономически инициативи, свързани с река Дунав, изследваните десет погранични български общини от BG31 и BG32 имат общ тренд на понижаване броя на населението. Това от своя страна силно влошава перспективния стопански подем в тези териториални единици.

Използвана литература

Бърдаров, Г., & Илиева, Н. (2018). *Хоризонт 2030 - демографските тенденции в България*. София: Фондация Фридрих Еберт. Извлечено от <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/sofia/14730.pdf>

Захариев, А., Проданов, С., Радулова, А., Заркова, С. (2020). *План за интегрирано развитие на Община Белене за периода 2021 - 2027 г.* Белене: SSRN. doi:<https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3781635>

Кънев, М. (2007). Демографска и институционална обусловеност. *Диалог*, 2007(2), 1-18. Извлечено от <https://dialogue.unisvishtov.bg/title.asp?title=184>

Лилова, Р., Захариев, А., Божинов, Б., Проданов, С., Симеонов, С. и др. (2020). *Въведение във финансите*. Свищов: Академично издателство "Ценов" 2020.

МРРБ. (Март 2020 г.). *Методически указания за разработване и прилагане на планове за интегрирано развитие на община (ПИРО)*. Извлечено от МРРБ:

<https://www.mrrb.bg/static/media/ups/articles/attachments/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B8%20%D1%83%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%8F%20%D0%B7%D0%B0%20%D1%80%D0%B0%D0%B7%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B2%D0%B0%D>

МТСП. (16 11 2022 г.). *Демографска политика*. Извлечено от Министерство на труда и социалната политика:

<https://www.mlsp.government.bg/demografska-politika>

НСИ. (3 10 2022 г.). НСИ обяви окончателните данни за броя на населението у нас. София. Извлечено от <https://bit.ly/3s04HND>

Община Козлодуй. (21 03 2021 г.). План за интегрирано развитие на Община Козлодуй за периода 2021 - 2027г. Козлодуй, Козлодуй.

Проданов, С. (2001). *Инвестиционен анализ на публичните проекти*. Велико Търново: Абагар.

Славева, К. (16 Октомври 2020 г.). Анализ на различията в ключови показатели за икономическо развитие на Северна и Южна България. Свищов, Свищов.

Шопова, М. (2018). *Статистически анализ на структури*. Свищов: АИ "Ценов".

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ - СВИЦОВ

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ

ГОДИШЕН

АЛМАНАХ НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ДОКТОРАНТИ

Том XV, 2022

Книга 18

Том XV, 2022 г.
Книга 18

Академично издателство
„ЦЕНОВ“ - Свищов

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

Том XV – 2022, книга 18

Студии и статии

АКАДЕМИЧНО ИЗДАТЕЛСТВО „ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Доц. д-р Красимира Славева – главен редактор
Проф. д-р Марина Николова – зам. главен редактор
Доц. д-р Пепа Стойкова
Доц. д-р Ваня Григорова
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Петранка Мидова
Доц. д-р Николай Нинов
Доц. д-р Людмил Несторов

Екип за техническо обслужване:

Анка Танева – стилев редактор
Ст. преп. Иванка Борисова – превод и редакция
на английски език
Милена Александрова – технически секретар

Съдържание

Студии

Анна Димитрова Димитрова
ПРЕКИ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ – ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ И
ДЕТЕРМИНАНТИ НА ПРИВЛЕКАТЕЛНОСТТА: ЛИТЕРАТУРЕН ОБЗОР5

Велизар Руменов Йорданов
ПРОУЧВАНЕ ПРОЕКТИРАНЕТО НА ДИСТРИБУЦИОННИ
КАНАЛИ ЗА ХРАНИТЕЛНИ СТОКИ:
КОНЦЕПТУАЛНО-МЕТОДОЛОГИЧНИ И ЕМПИРИЧНИ АСПЕКТИ26

Галя Колева Монева
МЕНЮ ИНЖЕНЕРИНГ – ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРИЛОЖЕНИЕ НА РЕВЕНЮ
МЕНИДЖМЪНТ В РЕСТОРАНТЪОРСКИЯ БИЗНЕС52

Грета Иванова Иванова
ИНТЕГРИТЕТЪТ В ОРГАНИТЕ НА ИЗПЪЛНИТЕЛНАТА ВЛАСТ
В БЪЛГАРИЯ75

Диман Христов Каранфилов
РИСКОВЕ ЗА ДЪРЖАВНИЯ БЮДЖЕТ ПРИ ПРИЛАГАНЕ
НА НУЛЕВА СТАВКА ПРИ ВОД МЕЖДУ БЪЛГАРСКИ
И РУМЪНСКИ ДРУЖЕСТВА93

Изабела Филипова Йонкова
РЕЛАЦИЯ „ЕТИЧНА ИНФРАСТРУКТУРА – ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ“
В ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР115

Статии

Александра Георгиева Ангелова
ЕВРОПЕЙСКИ ПЛАНОВЕ И ПРОГРАМИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ
И ПРИОБЩАВАЩ РАСТЕЖ В РАЗВИВАЩИТЕ СЕ ИКОНОМИКИ139

Александър Тихомиров Личев
ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВОТО ОТ ВЪЗРАЖДАНЕТО ДО СРЕДАТА НА 20 ВЕК –
ПРАКТИЧЕСКАТА ИНТЕРПРЕТАЦИЯ НА ЗАРАЖДАЩАТА СЕ
БЪЛГАРСКА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКА КУЛТУРА153

Алексей Асенов Гудев
ПРОБЛЕМИ ПРИ ОБЛАГАНЕТО С ДДС НА ТУРИСТИЧЕСКИ
ДРУЖЕСТВА В ХИПОТЕЗА НА ФАЛИТ167

Анатоли Филипов Велковски
МИТНИЧЕСКИЯТ СЪЮЗ И ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ – ДИНАМИКА И ТЕНДЕНЦИИ177

Богомил Методиев Богомилов ЛИДЕРСТВО И ОРГАНИЗАЦИОННО РАЗВИТИЕ.....	191
Ваня Владимирова Галчева НАСОКИ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА ФИНАНСОВИЯ МЕНИДЖМЪНТ НА ТЪРГОВСКИТЕ АВТОМОБИЛНИ ПРЕДСТАВИТЕЛСТВА В БЪЛГАРИЯ	201
Васил Пламенов Василев СПЕЦИФИЧНИ ОСОБЕНОСТИ, СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ ВРАЗВИТИЕТО НА ПАЗАРА НА ТРАНСПОРТНИ УСЛУГИ В БЪЛГАРИЯ	214
Гален Петров Русинов РОЛЯТА НА РЕГУЛАТОРНИТЕ РАМКИ НА ЕС ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ НА ЕМИСИИТЕ ОТ ПАРНИКОВИ ГАЗОВЕ	226
Горян Благовестов Милев ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ИКОНОМИЧЕСКИТЕ СИСТЕМИ: ПРЕДПОСТАВКИ, ЗАКОНОМЕРНОСТИ, КОНЦЕПЦИИ	235
Елена Росенова Костадинова ДЕМОГРАФСКА ОЦЕНКА НА ПРИДУНАВСКИТЕ ОБЩИНИ КАТО ФАКТОР ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ	247
Живка Антонова Петрова ВЛИЯНИЕ НА ПАРАЛЕЛНИЯ ИЗНОС НА ЛЕКАРСТВЕНИ ПРОДУКТИ ВЪРХУ ПАЗАРА НА ЛЕКАРСТВЕНИ ПРОДУКТИ В БЪЛГАРИЯ.....	263
Иванка Стефанова Янкова СТАТИСТИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ – ПОЛИТИКИ, МЕТОДОЛОГИЯ, ИНДИКАТОРИ.....	278
Ивелин Симеонов Кичуков БОРСОВ АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ДРУЖЕСТВА НА БЪЛГАРСКИЯ КАПИТАЛОВ ПАЗАР	294
Ивелина Йорданова Станева ESG СТРАТЕГИИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В БЪЛГАРСКИТЕ БИЗНЕС ОРГАНИЗАЦИИ.....	307
Йордан Николаев Колев ИНТЕГРИРАН БАЗИРАН НА МЯСТОТО ПОДХОД – ОСНОВНИ СПЕЦИФИКИ И ПРИЛОЖЕНИЕ	322
Мирчо Радостинов Стоянов АНАТОМИЯ НА ФИНАНСОВИТЕ КРИЗИ: ОТ ГОЛЯМАТА ДЕПРЕСИЯ НАСАМ	335

Наталия Стоянчева Стоянова СТРАТЕГИЧЕСКИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕДРЕАЛИЗИРАНЕ ЦЕЛИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В БИЗНЕС СЕКТОРА.....	345
Невена Руменова Ляскова-Великова РОЛЯ НА ИНОВАЦИИТЕ В ТУРИЗМА	359
Николай Василев Тодоров ЯПОНСКИ НОРМАТИВНИ РЕШЕНИЯ ЗА НАЛАГАНЕ МОДЕЛА НА КРЪГОВА ИКОНОМИКА	370
Петя Йорданова Тодорова ВЛИЯНИЕ НА КОНСТАТИРАНИ ОТ ПРИХОДНАТА АДМИНИСТРАЦИЯ НЕРЕАЛНИ ДОСТАВКИ ВЪРХУ ОБЛАГАНЕТО ПО РЕДА НА ЗКПО НА КРЕДИТНИТЕ ИНСТИТУЦИИ	384
Пламена Йорданова Колева СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ДИНАМИКАТА НА ВХОДЯЩИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ	396
Радка Иванова Василева ЛИКВИДАЦИОННИТЕ РАЗНОСКИ КАТО НЕДЕЛИМА ЧАСТ ОТ АНАЛИЗА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ПО ИМУЩЕСТВЕНО ЗАСТРАХОВАНЕ В БЪЛГАРИЯ.....	411
Радослав Радославов Хитов ФРАГМЕНТАРЕН АНАЛИЗ НА ПАЗАРА НА ПЕТРОЛ В СВЕТОВЕН МАЩАБ	427
Силвия Петрова Петранова ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА СЕКТОР АКВАКУЛТУРИ – ЕДИН ОТ СЪЛЪБОВЕТЕ НА СТРАТЕГИЯТА ЗА „СИН РАСТЕЖ“	437
Снежана Веселинова Найденова ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИЯТ МОДЕЛ НА ОБУЧЕНИЕ КАТО ИНОВАТИВНА ПРАКТИКА В ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СИСТЕМА – ПРОБЛЕМНИ ОБЛАСТИ, РЕЗУЛТАТИ И ЕФЕКТИ	452
Стелиян Богданов Стефанов ДАНЪЧНО-ОСИГУРИТЕЛНИ МОДЕЛИ В ЕС.....	469
Стефан Ангелов Пешов ПОЛЗИ ОТ ПОДОБРЯВАНЕ НА СЪБИРАЕМОСТТА ОТ ДАНЪЦИТЕ ВЪРХУ СДЕЛКИТЕ С ГОРИВА И НЕФТОПРОДУКТИ В БЪЛГАРИЯ	481
Тодор Димитров Георгиев ФОТОВОЛТАИЧНИТЕ ЦЕНТРАЛИ В ЕНЕРГИЙНИЯ БАЛАНС НА БЪЛГАРИЯ – СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ.....	491

Христо Симеонов Василев ПОДХОДИ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ НА СТРАТЕГИИ ЗА ИНТЕГРАЦИЯ НА БИЗНЕСА.....	502
Цветомира Георгиева Велева МАКРОПРУДЕНЦИАЛНИТЕ ПОЛИТИКИ – ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ НА AD-НОС СИТУАЦИИ И РИСКОВЕ ПРИ БАНКИРАНЕТО	515
Цондю Стойчев Цондев ВЛИЯНИЕ НА ПАНДЕМИЯТА COVID-19 ВЪРХУ ЦЕНИТЕ НА НЕДВИЖИМИТЕ ИМОТИ – ГЛОБАЛНИ СВИДЕТЕЛСТВА И НАЦИОНАЛНИ ОСОБЕНОСТИ	529
Шендоан Ремзи Халит РОЛЯТА НА ЛИДЕРСТВОТО В ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР.....	541

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ДОКТОРАНТИ
Студии и статии
Том XV – 2022, книга 18

Даден за печат на 18.12.2023 г., излязъл от печат 20.12.2023 г.
Поръчка № 18868; формат 16/70/100; тираж 60

ISSN 1313-6542

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов“
Свищов, ул. „Цанко Церковски“ 11А